

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Naturstyrelsen Søhøjlandet
Ref. ANGTH
Journalsag: 21/01372

Forvaltningsplan for Langkær 2024-2039

LIFE14 NAT/DK/000012 Højmoser i Danmark Aktion A6

Langkær i Velling skov efterår 2018. Foto: Jane Miriam.

Indhold

1.	Indledning	3
2.	Beskrivelse af området og dets potentiale	4
3.	Genetablering og sikring af optimal hydrologi i mosen	5
4.	Genetablering og sikring af lysåben moseflade	7
5.	Forvaltningsplan indarbejdes i øvrige planer for området	9
6.	Referenceliste	11
7.	Bilagliste	11

Langkær 2018. Tydelig effekt af vandstandshævning og rydning af opvækst.

Ansvarsfraskrivelse

Denne rapport er udarbejdet som led i LIFE projektet LIFE14 NAT/DK/000012, som støttes økonomisk af EU Kommissionen. I henhold til artikel II.7.2 i General Conditions kan de holdninger og den viden, der kommer til udtryk i rapporten, under ingen omstændigheder blive betragtet som EU Kommissionens officielle holdning, og EU Kommissionen er ikke ansvarlig for den videre brug af oplysningerne i rapporten.

1. Indledning

EU LIFE "Højmoser i Danmark" er et samarbejdsprojekt mellem 6 kommuner, Miljøstyrelsen og Naturstyrelsen. Projektet formål er at understøtte bevaringsstatus for aktiv højmose (habitat naturtype 7110*) ved sikring og udvidelse af naturtypen på 10 lokaliteter i Danmark¹.

I Delprojekt 4 Langkær har målsætningen været at genoprette de optimale hydrologiske forhold i Langkær med henblik på sikring og udvidelse af arealet med habitatnaturtypen aktiv højmose (Habitatnaturtype 7110*) (* = prioriteret naturtype i EU).

Denne forvaltningsplan omhandler delområde 4 Langkær i Velling skov (kort 1 og bilag 1). I planen beskrives de tiltag, der er gjort og fremadrettet skal gøres for at opnå de opstillede mål. Forvaltningsplanen er gældende for 2024-2039. Forvaltningsplanen er udarbejdet i medfør af aktion A6 i LIFE projektet "Højmoser i Danmark".

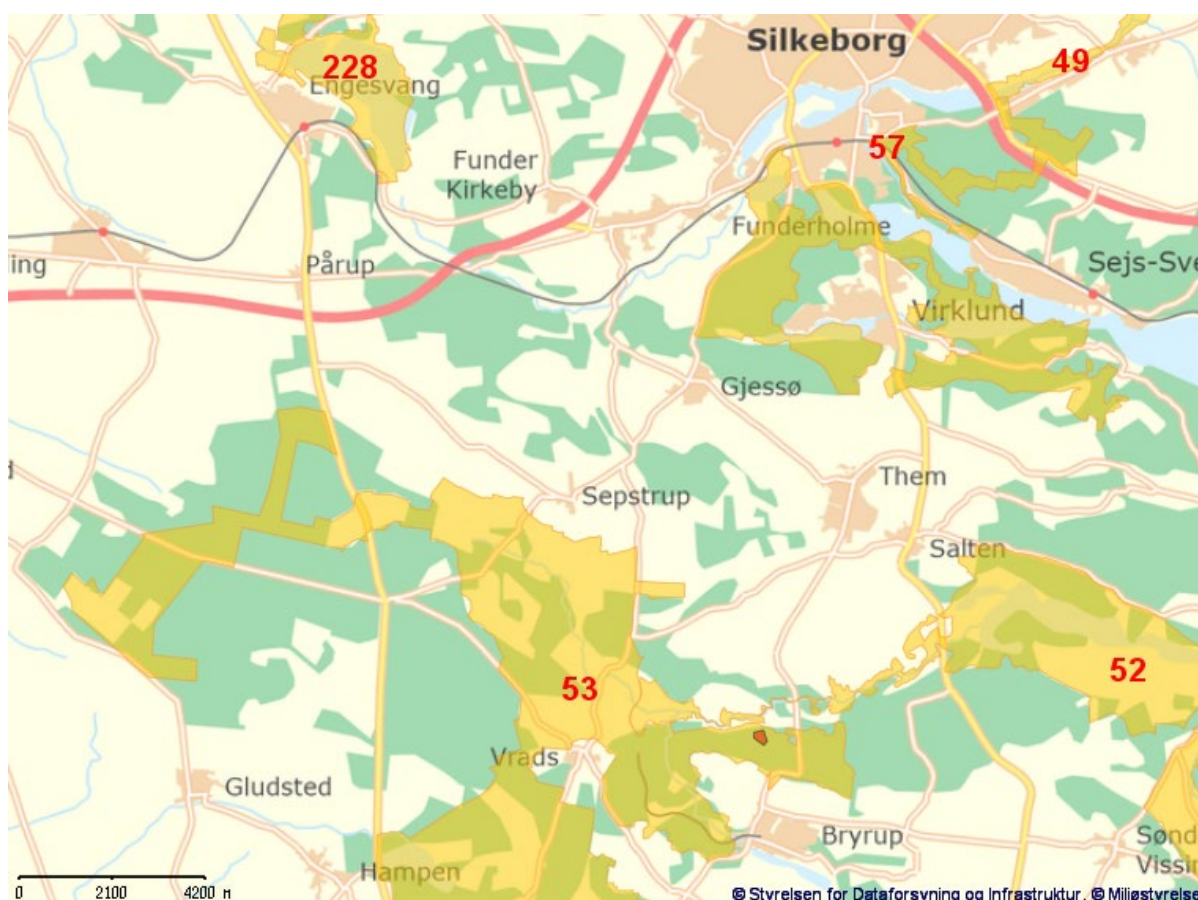
Beskrivelser af området og gennemførte tiltag, samt fremtidig forvaltningsstrategi for området, er udarbejdet med afsæt i den viden der er oparbejdet i projektet og beskrevet i Biologiske undersøgelser Langkær 2016², Geologisk undersøgelse Langkær 2016³, Hydrologisk og teknisk undersøgelse 2017⁴, Udbudsmateriale med detailprojektering⁵, samt Effektovervågning af habitatnaturtyper 2015-23⁶, som alle kan findes på projektets hjemmeside¹.

Essensen af denne forvaltningsplan er indarbejdet som en del af Naturstyrelsens kommende forvaltningsplan for urørt skov for området Velling og Snabegård skov. Planerne er for nuværende i høring og forventes endeligt godkendte inden sommerferien 2024⁵.

Et sammendrag af plejeplanen vil ligeledes være vedlagt handleplanen 2022-2027 for Natura 2000 område nr. 53 Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov som ligeledes forventes vedtaget i 2024⁶.

2. Beskrivelse af området og dets potentiale

Langkær er beliggende i Velling Skov syd for Silkeborg, jf. figur 1. Projektområdet og den omkringliggende skov ejes af Naturstyrelsen. Projektområdet omfatter dele af matr. nr. 26a og 26e Velling By, Bryrup. Området er en del af Natura2000 område nr. 53 Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov.

Figur 1. Projektområdet (rød polygon) i Velling Skov nord for Bryrup. Området er en del af Natura2000 område nr. 53 Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov.

Projektområdet er på ca. 8 ha og fremgår af bilag 1. Af de høje målebordsblade fremgår det, at Langkær i sidste halvdel af 1800'tallet var højmosen. Mosen har i løbet af 1900'tallet været forsøgt afvandet med henblik på forstlig udnyttelse samt afgræsning og er kun i mindre grad benyttet til tørvegravning. Senere ophørte praksis med oprensning af grøfter og området groede til. For ca. 20 år siden blev hovedgrøften stoppet ved at hæve kirkestien, hvilket til en vis grad stoppede afvandingen af mosen.

En stor del af projektområdet er kortlagt habitatnatur efter betegnelserne i EF's habitatdirektiv – jf. Figur 2. 3,7 ha i den centrale del er kortlagt som mosaik af nedbrudt højmoser (7120) og aktiv højmoser (7110*). Naturtypen strækker sig i en kile ned mod en lille sø ved vejdæmningen. Inden for projektgrænsen er desuden kortlagt tør hede (4010 – 1,14 ha), tidvis våd eng (6410 – 1,78 ha) og rigkær (6230 – 0,20 ha). Stort set hele projektområdet er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 (som mose, sø, vandløb) og er desuden en del af en større fredskovsudpejgning.

Figur 2. Kortlægning af habitatnaturtyper i Langkær 2016.

Kortlægningen af arter og naturtyper i Langkær i 2016 viste en mosaik af aktiv og nedbrudt højmoser med forekomst af en række højmosekarakteristiske arter². En kortlægning af tørvemægtigheden i området påviste tørvetykkelser mellem 0,25 m og op til 6,2 m, hvor de største tørvetykkelser blev målt i den nordlige del af moser³. I områderne med højmosetørv, varierede tørvens sammensætning både fra sted til sted og i dybden, men samlet set blev det vurderet at genopretningspotentialet var stort, især i den nordlige del af moser.

3. Genetablering og sikring af optimal hydrologi i moser

I projektområdet er der et tydeligt hældende terræn fra vest mod den sydøstlige vejdæmning. Terrænopmålinger og kortlægning af de overfladiske afstrømninger i området blev foretaget i 2017 og dannede grundlag for forslag til hydrologiske forbedringer i moser⁴. Vandstanden i moser blev i 2018 hævet ved at isætte en vandstandsende membran på tværs af den store fraførende grøft i kote 53,5 (DVR90). Derudover blev isat en række skodder i et par mindre fraførende

grøfter (se figur 3 og 4). Projekttiltag fremgår af bilag 2 og koter samt placering er nærmere beskrevet i projektets detailprojektering⁵.

Som følge af projektets tiltag er det beregnet at muligheden for udvikling af aktiv højmosse forbedres inden for et areal på ca. 3,8 ha (bilag 3) og dermed lidt mere end forudsat i LIFE ansøgningen.

Figur 3 og 4. Isætning af vandstandsende membran og skodder i Langkær forår 2018.

Tilagene i mosen havde en umiddelbar effekt på vandstanden i mosen og overvågning af habitat-naturen i 2023 kunne allerede dokumentere en fremgang i udbredelsen af tørvemosser i den centrale del af højmosen⁶.

I forvaltningsplanens periode sikres vandstandshævningen som foreskrevet i detailprojekteringen og gennemført i LIFE projektet. Det betyder at spuns og membraner tilses årligt og udbedres, hvor der konstateres omløb eller utætheder.

4. Genetablering og sikring af lysåben moseflade

I projektområdet har der tidligere været foretaget en rydningsindsats, men uden en samtidig vandstandshævning var opvækst af især pil og birk været et tilbagevendende problem. I LIFE-projektet blev der foretaget en række rydninger umiddelbart inden hævnning af vandstand i mosen. I projektområdet er beholdt enkeltstående træer og buske på de lidt højere liggende sandede områder, hvorimod tørvefladerne er ryddet for opvækst.

Figur 4. Rydninger af opvækst i Langkær 2017.

Projektets samlede indsatser har ført til en kraftig reducere af opvækst af vedplanter i området og der har kun været nødvendigt med mindre efterrydninger på mosefladen.

I forvaltningsplanens periode sikres en løbende indsats for at fastholde en lysåben mose. Det betyder at der på mosefladen mindst hvert 2. år vurderes om der skal ske en manuel rydning af opvækst i mosen.

Det genoprettede højmosseareal er pt. frahegnet en hegning i området med græssende kvæg, der således for nuværende ikke kan tilgå området. Dette er valgt for at sikre nyanlæg og undgå for kraftig optråd i området.

I forbindelse med en udvidelse af hegningen i området, skal det vurderes om frahegningen af højmosefladen skal udfases, idet fordele og ulemper ved græsningen skal afvejes af hensyn til habitatnaturtyper og de særlige karakterarters behov. Hvis græsningsområdet bliver tilpas stort, kan det være at dyrenes færden på selve højmosefladen vil være i et omfang, som ikke gør skade, men i stedet kan gavne ved nedbidning af opvækst og begrænset tråd, der skaber mindre såbøde til f.eks. soldug.

Naturstyrelsen afholder relevante udgifter til tilsyn og pleje og opretholdelse af tekniske anlæg i Langkær i perioden.

5. Forvaltningsplan indarbejdes i øvrige planer for området

Som led i udmøntningen af tidligere politiske aftaler om urørt skov, er hele Velling Skov og Snabegård Skov nu udpeget til urørt skov. Det betyder at der er udarbejdet forslag til forvaltningsplan for hele området. Essensen af nærværende forvaltningsplan for Langkær er inddraget i forslag til forvaltningsplan for urørt skov for området Velling og Snabegård skov. Planerne er for nuværende i høring og forventes endeligt godkendte i 2024⁷.

Et sammendrag af plejeplanen vil ligeledes være vedlagt handleplanen 2022-2027 for Natura 2000 område nr. 53 Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov som ligeledes forventes vedtaget i 2024⁸.

I det hele taget vil projektområdet i fremtiden blive forvaltet efter de retningslinjer og tiltag der ligger i forvaltningsplanen for urørt skov for Velling og Snabegård Skov. Et uddrag herfra er indsat i uddrag herunder:

Uddrag fra forvaltningsplan for urørt skov – Velling og Snabegård Skov

Som led i udmøntningen af tidligere aftaler om urørt skov er Velling Skov og Snabegård Skov udpeget til urørt skov. Denne forvaltningsplan vedrører primært de urørte skove inden for planområdet. Forvaltningsplanen beskriver naturgenopretning og biodiversitetsfremmende aktiviteter, der har til formål at forbedre grundlaget for naturlige processer og mere fri dynamik, og dermed øge hastigheden frem imod en rigere biodiversitet. Det vil fremme forholdene for en række truede arter af dyr, planter og svampe og dermed bidrage til at standse tilbagegangen i biodiversitet. Forvaltningsplanen gælder for planområdet Velling Skov og Snabegård Skov, som er afgrænset med rødt på det digitale kort. Inden for afgrænsningen af det specifikke planområde er det muligt at se, hvor og hvilke aktiviteter Naturstyrelsen planlægger i de pågældende skvområder.

I Velling Skov og Snabegård Skov skal der opnås en større grad af naturlig mosaik imellem lysåbne naturtyper og skovdækkede landskaber. Dette vil ske gradvist og med lokalt fokus på både de sjældne arter som lungelav, der har brug for et stabilt skovklima, samt de arter, der gavnes af flere lysninger og lysåbne strøg som spredningskorridorer igennem skoven. Dette vil bl.a. ske i takt med, at områder med oversøiske nåletræer ryddes og overgår til hjemmehørende arter eller lysåbne naturtyper samtidig med, at områderne med græssende dyr øges. Både med udvidelser af den allerede eksisterende græsning centralt i Velling, konvertering af fåregræsning til heste eller kreaturer mod vest i Snabegård, samt etablering af nyere større græsningsområder i Vellings østlige område. Skovens lysåbne naturtyper skal friholdes for tilgroning for at sikre insekter knyttet til bl.a. mosefladerne som mosebølle-blåfugl, moseperlemorsommerfugl og arktisk smaragdlibel. Der er også fokus på at genoprette mere naturlig hydrologi flere steder i skoven, hvor der bl.a. både findes højmoser, hængesæk og kildevæld at tage vare på. Flere steder vil der være fokus på at øge skovens indhold af levesteder i form af veterantræer, hule træer og dødt ved. Dette vil foregå ved veteranisering af træer i afdelinger, som ligger i tilknytning til skovens ældste områder. Målet er at sikre kontinuiteten af tilstedeværelse af dødt ved i forskellige nedbrydningsstadier og dermed levesteder for sjældne arter knyttet til de gamle veterantræer.

Målsætning for urørt skov

Formålet med udlægning til urørt skov er at sikre og forbedre forholdene for områdets truede arter, herunder at fremme mulighederne for gunstig bevaringsstatus for områdets Natura 2000 udpegningsgrundlag. Processen frem mod en tilstand, hvor de tidligere udlagte dele af skoven kan overlades til urørt udvikling, ønskes fremmet, så det kan ske væsentligt tidligere end år 2040, som var slutåret for dele af skoven ved udpegningen under naturskovsstrategien.

Det er målsætningen, at områdets søer, fattigkær, hængesæk, højmoser, vandløb, kilder og kildebække opnår høj naturkvalitet, præget af naturlig hydrologi omgivet af store skovarealer med høj biodiversitet. Hedeområder holdes åbne, områder med græsning udvides med henblik på at understøtte og forbedre naturkvaliteten i de tørre, lysåbne naturtyper og skovnaturtyper [...]

Biodiversitetsfremmende aktiviteter

I Velling Skovs moser findes en række insekter og dagsommerfugle bl.a. moseperlemorsommerfugl og bøllebålfugl. Deres levesteder og spredningsmuligheder skal sikres ved at friholde mosefladerne for vedopvækst [...]

[...] Højmosen i Langkær er en del af et LIFE højmose projekt (LIFE Raised Bogs LIFE14/NAT/DK/000012), hvor hydrologien genoprettes, og der ryddes for opvækst med henblik på sikring og udvidelse af arealet med aktiv højmose og til gavn for områdets højmosekarakteristiske arter af bl.a. moseperlemorsommerfugl, bøllebålfugl samt arktisk smaragdlibel.

For at sikre effekten af de hydrologiske tiltag, er der tilrettelagt en plan for den fremtidige forvaltning af området. Denne plan er indarbejdet i projektets samlede After LIFE conservation plan.

Det genoprettede højmoseareal er frahegnet den større hegning. I forbindelse med en udvidelse af hegningen i området, skal det vurderes om frahegningen af højmosefladen skal udfases idet fordele og ulemper ved græsningen skal afvejes af hensyn til habitatnaturtyper og de særlige karakterarters behov. Hvis græsningsområdet bliver tilpas stort, kan det være at dyrenes færden på selve højmosefladen vil være i et omfang, som ikke gør skade, men i stedet kan gavne ved nedbidning af opvækst og begrænset tråd, der skaber mindre såbete til f.eks. soldug. Membran og skodder ved højmosen tilses årligt med henblik på udbedring af eventuelle skader.

Hvert 2. år vurderes om der skal ske en manuel rydning af opvækst i mosen. [...]

6. Referenceliste

- 1) <https://www.raisedbogsindenmark.dk/index.php/da/>
- 2) SVANA 2016. Biologisk undersøgelse Langkær, Velling Skov. Delprojekt 4 Langkær LIFE14 NAT/DK/000012 – LIFE Raised Bogs in Denmark.
- 3) Naturstyrelsen 2016. Geologisk undersøgelse Langkær. Delprojekt 4 Langkær LIFE14 NAT/DK/000012 – LIFE Raised Bogs in Denmark.
- 4) Bangsgaard & Paludan ApS 2017. Hydrologisk og teknisk undersøgelse. Delprojekt 4 Langkær LIFE14 NAT/DK/000012 – LIFE Raised Bogs in Denmark.
- 5) Bangsgaard & Paludan ApS 2017. Udbudsmateriale med detailprojektering. Delprojekt 4 Langkær LIFE14 NAT/DK/000012 – LIFE Raised Bogs in Denmark
- 6) Miljøstyrelsen 2023. Effektovervågning af habitatnatyrtyper 2015-2023. Delprojekt 4 Langkær LIFE14 NAT/DK/000012 – LIFE Raised Bogs in Denmark.
- 7) Naturstyrelsens forvaltningsplaner for urørt skov <https://naturstyrelsen.dk/vildere-natur/uroert-skov/forvaltningsplaner-for-uroert-skov> Høringsmateriale for Velling og Snabegård Skov https://gis.nst.dk/difo/hoering/?page=page_0&views=view_215
- 8) Natura 2000-handleplaner <https://mst.dk/erhverv/rig-natur/naturindsatser/natura-2000/natura-2000-planlaegning-2022-2027>

7. Bilagsliste

- Bilag 1: Oversigtskort over projektområde i Langkær
Bilag 2: Projekttiltag i Langkær
Bilag 3: Fremtidige afvandingsforhold i Langkær

Signaturforklaring
 Projektområde Langkær

Projekt:
Højmoser i Danmark, LIFE14 NAT/DK/000012

Delprojekt:
Delprojekt 4 - Langkær

Titel:
Oversigtskort

Rekvirent
Naturstyrelsen Søhøjlandet

Bilag nr. 1

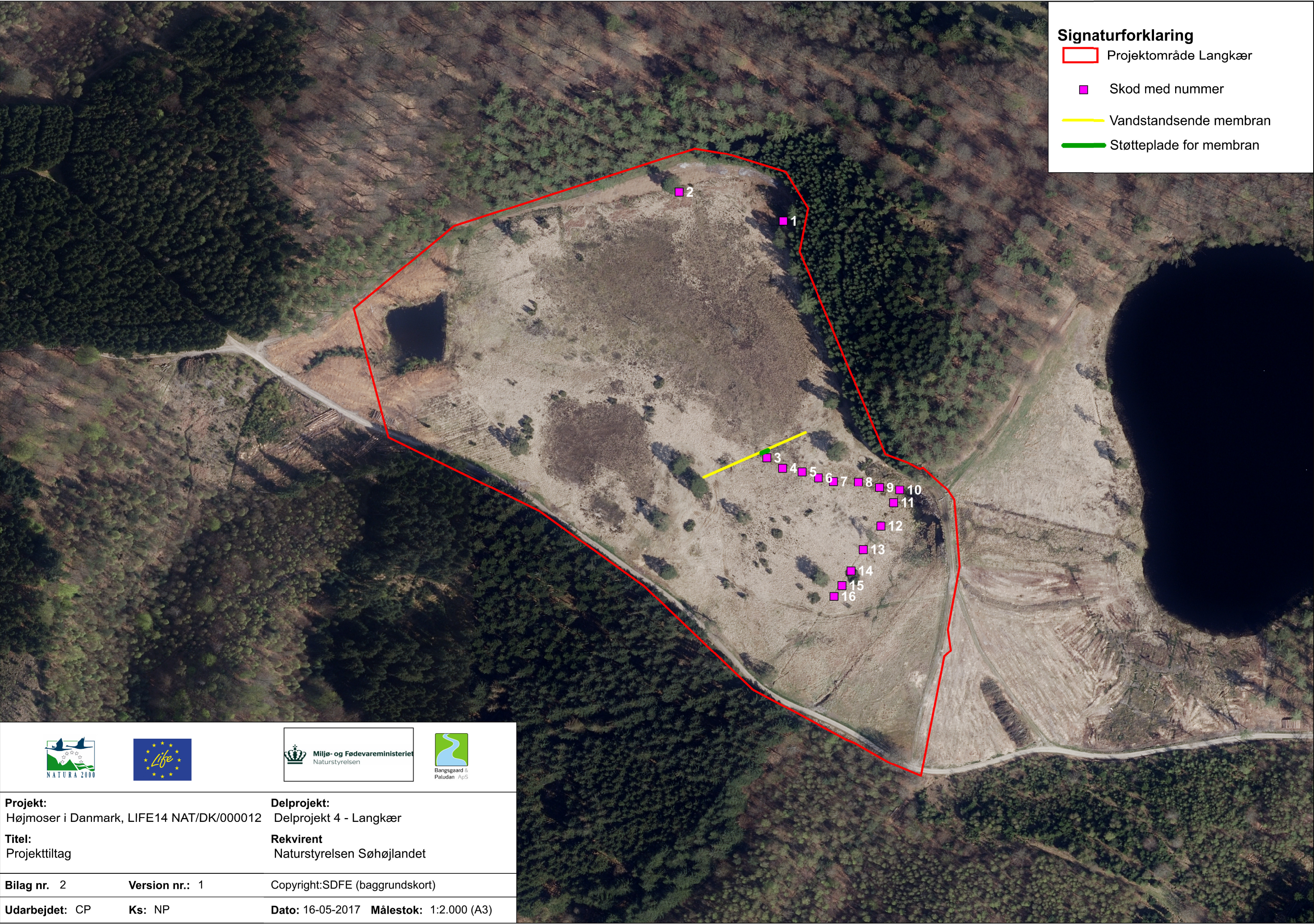
Version nr.: 1

Copyright:SDFE (baggrundskort)

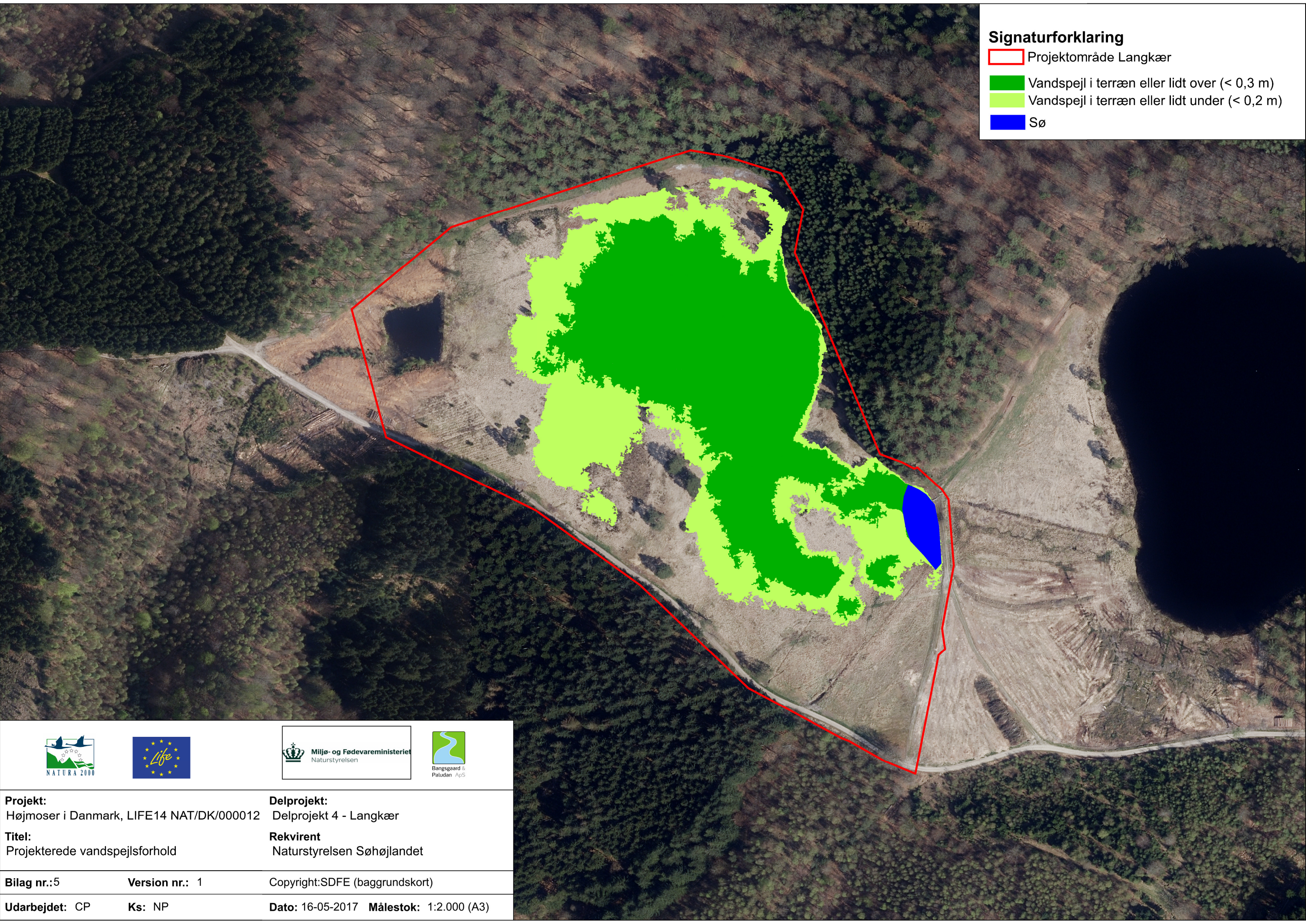
Udarbejdet: CP

Ks: NP

Dato: 05-05-2017 **Målestok:** 1:2.000 (A3)

Projekt: Højmoser i Danmark, LIFE14 NAT/DK/000012		Delprojekt: Delprojekt 4 - Langkær
Titel: Projekttiltag		Rekvirent Naturstyrelsen Søhøjlandet
Bilag nr. 2	Version nr.: 1	Copyright:SDFE (baggrundskort)
Udarbejdet: CP	Ks: NP	Dato: 16-05-2017 Målestok: 1:2.000 (A3)

Signaturforklaring

- Projektområde Langkær
- Vandspejl i terræn eller lidt over (< 0,3 m)
- Vandspejl i terræn eller lidt under (< 0,2 m)
- Sø

Projekt: Højmoser i Danmark, LIFE14 NAT/DK/000012	Delprojekt: Delprojekt 4 - Langkær
Titel: Projekterede vandspejlsforhold	Rekvirent Naturstyrelsen Søhøjlandet

Bilag nr.: 5	Version nr.: 1	Copyright:SDFE (baggrundskort)
---------------------	-----------------------	--------------------------------

Udarbejdet: CP	Ks: NP	Dato: 16-05-2017 Målestok: 1:2.000 (A3)
-----------------------	---------------	---